

A nyilvános könyvtárak fenntartásának kötelezettségét a nyilvános könyvtári törvény fogja előírni. E kötelezettség teljesítése közvetlen és közvetett állami feladat. A nyilvános könyvtáraknak ajánlatos hálózatokban működniük. Egyébként e könyvtár típus feladatait ez a koncepció az IFLA kulcsprogramjainak (UBCIM, UAP, PAC, UDT) teljesítése irányában tűzi ki.

A felsőoktatási és az iskolai könyvtárak törvényi szabályozása az illetékes tárcák feladata. A nyilvános információs szolgáltatások koncepciója azért számol velük is, mert megfelelő feltételek esetén kívánatos e könyvtárak részt vállalása a nyilvános szolgáltatásokból, amiért – természetesen – közvetlen vagy közvetett állami dotációt fognak majd kapni.

A szakkönyvtárak és információs központok csak annyiban tartoznak e koncepció vonzáskörébe, amennyiben fenntartójuk valamilyen államigazgatási szerv. Az egyéb – jogi és fizikai személyek által fenntartott – szakkönyvtárak és információs intézmények megfelelő szerződések kötésével vállalhatnak nyilvános információs feladatokat. Ugyanez vonatkozik a magán- és állami vállalatok fenntartotta információs munkahelyekre is.

A nyilvános könyvtárak és az archívumok esetén a finanszírozás java része költségvetési lesz. Másutt a kiegészítő finanszírozás dívik majd. Ezenfelül alapokkal és pályázatokkal is számolnak. Fontosnak látszik: a Cseh Köztársaság költségvetéséből származó finanszírozást a nyilvános információs szolgáltatások vonatkozásában egységesítő nyomás gyakorlására is felhasználják.

A speciális ügynökségek és intézmények mezőnyében szereplő nemzeti könyvtárat a par excellence nemzeti könyvtári funkciókon kívül ISBN-központi és ENSZ, illetve UNESCO letéti könyvtári funkciókkal is meg kívánják bízni. A nemzeti információs központ az UVTEI "romjain" jön létre. Az ellátó ügynökségek létesítésében főként a könyvtárellátás szükségletei jutnak kifejezésre. A tároló könyvtár ugyancsak új intézmény lenne, s a ritkán használt irodalom őrzésére és használatba adására szolgál. Csak másutt kiiktatott állományegységekkel gyarapodnék.

A kulturális minisztériumi elképzeléseket elvető könyvtárosoknak az ismertett nyilvános információs szolgálati koncepció azért nyerte meg a tetszését, mivel megvalósításának folyamatában vissza lehet "hozni" mindazokat a koncepcionális elemeket, amelyek a nemzeti könyvtári előkészítésben közmegegyezésként jegecesedtek ki, illetve azért, mivel nem biztosít jogtalan előnyöket egyetlen információs válfajnak sem, és nem is "lopja" el az egyfajta információs intézményrendszer feladatait a másfajta számára, mint ahogyan ezt a tudományos-műszaki-gazdasági információs rendszert szabályozó normatív dokumentumok megtették [9].

Egyébként a nyilvános könyvtári törvény tervezete időközben elkészült, s hamarosan publikálni fogja a szaksajtó.

- [1] SODOMKOVÁ, J.: Informace o přípravě nového knihovnického zákona. = I, 33. köt. 4. sz. 1991. p. 102–103.
- [2] HEMOLA, H.: S knihovnickým zákonem od mírného optimismu ke knihovnické depresi. = I, 33. köt. 8–9. sz. 1991. p. 231–232.
- [3] MATOUŠOVÁ, M.: Knihovnická legislativa. = I, 33. köt. 11. sz. 1991. p. 305.
- [4] Zásady státní politiky České republiky v oblasti informatizace. = I, 33. köt. 4. sz. 1991. p. 98–101.
- [5] MATOUŠOVÁ, M.: Informační politika, mezinárodní kontext a Československo. = I, 33. köt. 8–9. sz. 1991. p. 226–228.
- [6] Návrh řešení státního informačního systému České republiky. = I, 33. köt. 6. sz. 1991. p. 162–167. Návrh zásad zákona ČNR o státním informačním systému ČR. = I, 34. köt. 1. sz. 1992. p. 3–6.
- [7] Výsledky práce Komise vlády ČR pro státní informační systém. = I, 34. köt. 2. sz. 1992. p. 31–33.
- [8] Koncepce veřejných informačních služeb v České republice. = I, 34. köt. 3. sz. 1992. p. 58–61.
- [9] HEMOLA, [H.]: Pár poznámek k pojetí knihovnického zákona. = I, 34. köt. 5. sz. 1992. p. 116–117./

(Futala Tibor)

Kiegészítés a Koncepciók és törvénytervezetek a cseh könyvtár- és tájékoztatásügy újjászervezésére c. referátumhoz: alapelvek a nyilvános könyvtári törvényhez

A fenti című referátumot azzal fejeztük be, hogy "a nyilvános könyvtári törvény tervezete máris elkészült, s hamarosan publikálni fogja a szaksajtó". Nos, ez időközben – alapvető formában – megtörtént. Noha esetében jellegzetesen közművelődési könyvtári jogszabályról van szó, a TMT-ben azért kell megemlíteni róla, mert "az IFLA könyvtári jogszabályozási ajánlásából indul ki, és tiszteletben tartja azt a jog-

szabályozási keretet, amelyet a Cseh Köztársaság állami információs rendszeréről, az információs rendszerek működéséről és a nyilvános [= közszolgálati] információs rendszerekről, illetve az e rendszerekben található információk védelméről szóló törvények tervezete határoz meg. Feltételezi, hogy a prágai Nemzeti Könyvtárról külön törvény születik, illetve hogy más törvényekben, így a készülő felsőoktatási, levél-

tári stb. törvényben sem feledkeznek meg a könyvtári-információs tevékenység sajátosságainak érvényesítéséről. Továbbá feltételezi, hogy országosan érvényes jogszabályok készülnek a könyvtárközi szolgáltatásokról, a külföldi irodalom központi nyilvántartásáról és a nyilvános könyvtári törvény egyes előírásai végrehajtásának módjáról." Aztán azért is érdemes a tervezetről szólni, mivel egyes vonatkozásai esetleg gondolatébresztők lehetnek az analóg hazai munkálatok számára.

A tervezet 12 alapelve (majdani paragrafusa) a következő:

- ▶ A *törvény rendeltetése* címén a tervezet azokat a kötelezettségeket és jogokat deklarálja, amelyek a publikált dokumentumok információhoz való szabad hozzáférés biztosításával kapcsolatosak az egész könyvtári-információs rendszert tekintve.
- ▶ A *nyilvános könyvtár* című alapelv a fenti jogokat-kötelezettségeket specifikálja a könyvtári-információs rendszer egyik alapintézményére nézve, mégpedig "mindennemű, így nyelvi, etnikai, vallási, gazdasági, kulturális, műveltségi vagy életkori korlátozást kizárva".
- ▶ A *szolgáltatások* között vannak alapvető (helyben olvasás, kölcsönzés, könyvtárközi szolgáltatások) és kiegészítő szolgáltatások (reprográfia, irodalomkutatás, kiállítások és előadások szervezése stb.).
- ▶ A *fenntartás* a községek feladata (községen értendő város, járás is, sőt egyes esetekben maga az állam). A község hagyja jóvá a könyvtár szervezeti szabályzatát, ám azután "nem jogosult beleszólni a könyvtári munka tartalmi és módszertani kérdéseibe, amelyekben a döntési jog kizárólag a könyvtár igazgatóját illeti meg". A 2000 lakoson felüli településeken – főfoglalkozású könyvtárossal ellátott – állandó könyvtárat kell működtetni, az ennél kisebb településeken másféle megoldásra (letéti, bibliobuszos ellátásra) is van lehetőség. A fenntartó a működtetési jogot (és a működtetéshez szükséges pénzt) más intézménynek (iskolának, egyesületnek, egyháznak stb.), sőt magánszemélynek is átadhatja.
- ▶ A *helyi könyvtári tanács* a törvény betartásán őrködik, beleértve a pénzügyi és anyagi vonatkozásokat is.
- ▶ A *vitákat*, amelyek a fenntartó, a könyvtári tanács és a könyvtáros között robbannak ki, és helyileg nem lehet rendezni őket, a központi (cseh) könyvtárügyi tanács javaslatára az illetékes (valószínűleg: a kulturális) miniszter dönti el minden fél számára kötelező érvénnyel. Ha ez sem hoz megoldást, bírósági útra kell terelni az ügyet.
- ▶ A *felügyeletet* az illetékes miniszter gyakorolja. Tanácsadó szerve a központi (cseh) könyvtárügyi tanács, amely figyelemmel kíséri a törvény orszá-

gos szinten való végrehajtását. A javaslat szerint a könyvtárosi szakmai érdekképviselő, a rokon szakmák érdekképviselője, az önkormányzati képviselőt venne benne részt delegált tagjaival.

- ▶ A *területi szervezetek és együttműködések* – a központi könyvtárügyi tanács javaslatára és segítségével – az államigazgatás területi egységeitől függetlenül jöhetnek létre (ez az elképzelés azzal függ össze, hogy Csehországban államigazgatási átszervezés várható). Élükön a központi regionális könyvtárak állnak. Ez a megoldás lehetővé teszi a múltból örökölt érdemi kooperációk (pl. letéti ellátás, körzeti megoldások) fennmaradását.
- ▶ A *központi regionális könyvtárak* részint az ún. állami tudományos könyvtárakból és a járási könyvtárakból fognak – pályázati úton-módon – rekrutálódni. A regionális funkciók (konzultációs, tanácsadó, könyvtárközi kapcsolatokat szervező feladatok) ellátásán kívül e könyvtárak a helyi városi könyvtári feladatot is ellátják (ezt helyi finanszírozásból).
- ▶ A *finanszírozás* és a *működési feltételek* biztosítása önkormányzati pénzekből történik. A helyi könyvtárak központi forrásokból kiegészítő dotációt kapnak. A jelenlegi tervezet e dotálásra három variánst terjeszt elő (fejkvóta, a helyi költségvetés meghatározott százalékát kitevő támogatás, az előző évi támogatási összeg drágulási pótlékkal megnövelve).
- ▶ A *munkatársak képesítési és bérezési* követelményeit a tervezet részint végrehajtási, részint pedig horizontálisan érvényes jogszabályokra hagyja.
- ▶ A *tervezet végrehajtási jogszabály* kiadását helyezi kilátásba az ingyenes és a fizetett szolgáltatásokat, az alapterületi normatívákat, a könyvtári tanácsok jogosítványait és a nyilvános könyvtárak dotálásának szabályait illetően.

Végezetül megismételjük az alapreferátum ama megjegyzését, hogy az ismertetett tervezet annak a könyvtárosi ellenzéknek a műve, amely a Kulturális Minisztérium terveivel szemben a Gazdaságpolitikai és Fejlesztési Minisztérium kimunkálta koncepciókkal ért egyet.

Szerzői is elismerik, hogy szövegükkel "az igazságot mély és zajló vizek fölötti vékonyka jégre merészkedtek". A két minisztérium közötti "mérkőzés" mindenestre folytatódni látszik.

/PILÁŘ, J. – HEMOLA, H.: Návrh zászad "knižovnického zákona" s komentárem. = I, 34. köt. 6. sz. 1992. p. 145–147./

(F. T.)